

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА АГРАРНУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

Сільське господарство для України є не лише надзвичайно важливою і перспективною галуззю, а й стратегічним напрямом розвитку держави. Високий рівень розвитку сільського господарства є запорукою продовольчого та сировинного забезпечення країни, її економічної незалежності та національної безпеки.

Аграрна історія України — це історія складного процесу: від зародження землеробської культури до трансформації аграрного сектору економіки кінця ХХ — початку ХХІ ст. Нове видання навчального посібника «**Аграрна історія України: еволюція соціально-економічних відносин**» (Вид. доп. і перероб. — К.: Аграрна наука, 2014. — 536 с.) — одна з небагатьох колективних робіт, де автори (**П.П. Панченко, І.Г. Кириленко, В.А. Вергунов**), спираючись на значну кількість документальних джерел, без ідеологічного забарвлення розкривають історію українського селянства, аграрні відносини на українських землях від давнини і до початку нинішнього століття.

Робота структурована за принципом формацийного підходу: від первісного до постіндустріального (в авторів — посттоталітарного) суспільства і налічує 20 розділів.

Перші розділи присвячено зародженню землеробства на землях нинішньої України, а також суті й особливостям трипільської культури, її науковим ознакам, особливостям окультурення та використання землі. У навчальному посібнику велику увагу приділено дискусійним питанням щодо форм землеволодіння Давньоруської держави.

З кінця ХІІІ і до початку ХVІ ст. спостерігався значний прогрес у галузі землеробства, що пов'язано з використанням плужної техніки, нових технологій обробітку ґрунту, застосуванням органічних добрив, а отже, відбувався поступовий перехід до товарного виробництва.

У посібнику докладно розглядають селянські реформи на західноукраїнських землях і в підросійській Україні (розд. ІV), а також в пореформенний період (60–90-ті роки ХІХ ст.; розд. V).

Починаючи з VI розділу, автори навчального посібника основну увагу приділили висвітленню аграрно-економічних відносин в Україні у ХХ ст., зокрема розглянуто такі питання: аграрні відносини в період соціального вибуху та революції 1905–1907 рр.; столипінська аграрна реформа; проблеми сільського господарства України в умовах Першої світової війни; перші радянські та

колективні господарства; нова економічна політика та її еволюція на селі; деформації аграрних відносин у 1928–1939 рр.; голодомор 1921–1923 та 1932–1933 рр.; сільське господарство у період Другої світової війни та в перші післявоєнні роки; українське село, аграрні відносини, матеріально-культурний рівень сільських трудівників періоду 50–60-х років ХХ ст.; діалектика аграрних відносин у 80-х роках ХХ ст. орендні відносини, соціальні питання, інфраструктура села.

Досить вдалими, на наш погляд, є розділи, присвячені українським ученим-аграрникам (розд. ХІІ) та сільськогосподарській дослідній справі в Україні (розд. ХХ), що вигідно вирізняє посібник з-поміж інших аналогічних видань.

Окремим розділом виділено проблеми екології сільськогосподарського виробництва.

Загалом у виданні переважно приділено увагу питанням реформування сільського господарства, аналізу заходів, до яких вдавалися уряди, що перебували при владі на цих землях, однак менше уваги приділено реформуванню аграрного сектору в 1994–2014 рр., результатам і наслідкам аграрної реформи.

Сформовано нормативно-правову базу реформування аграрного сектору незалежної України щодо: розвитку багатокладного аграрного сектору економіки; приватної власності на засоби виробництва у сільському господарстві; обігу сільськогосподарських земель та прав на них; системи державної підтримки цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників; розвитку сільськогосподарської кооперації та підприємництва; системи фінансового забезпечення сільського господарства; розвитку системи саморегулювання та самоуправління; заохочення інвестицій у сільське господарство; підвищення доходів і соціального захисту сільських жителів; розвитку сільських територій.

Загалом навчальний посібник «Аграрна історія України: еволюція соціально-економічних відносин» відзначається високим науковим рівнем і може бути корисним студентам та викладачам вищих навчальних закладів аграрного профілю, науковцям і спеціалістам аграрного сектору, всім тим, кому не байдужа історія нашої країни, зокрема історія українського селянства.

**Ю.О. Лупенко, академік НААН,
Л.І. Курило, доктор економічних наук
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»**